

Перша ластівка

Невеличка книжечка. Така, що влізе, мабуть, у всяку кишеню. Папір уже трохи пожовк. Адже їй, цій книжечці, пішов уже другий рік від початку другого сторіччя її життя.

Це—„Ластівка“—„Сочинения и рассказы, некоторые малороссийские песни, поговорки, пословицы, стихотворения и сказки“. Це—перший альманах, ввесь видрукуваний українською мовою, ввесь крім щойно виписаного підзаголовка і цензурного дозволу. Вилетіла ця перша ластівка української журналістики з петербурзької друкарні десь на весні 1841 року.

От як писав організатор „Ластівки“ Євген Гребінка про ідею збірника: „Господи мій милостивий! Як то народ наш пише гарно по-нашому, і чом от у тії журнали нічого такого не беруть? А далі й згадав, що й у мене є зо дві чи зо три приказки, та є знайомий чоловік Котляревський, та ще може зо два таких, що пишуть християнською мовою, та й кажу собі: а нехай я поклонюсь добрим людям, та зберу невеличкий збірничок, нехай собі ходить по білому світові, хай потіша православних!“

Збірник не був якимсь програмним документом, він об'єднав

різних своїми поглядами і стилем письменників — від старого Котляревського, що вмер три роки перед тим, і до зовсім ще молодого як поета Тараса Шевченка. Твори романтичні мирно співіснують тут із повістями Квітки і народними піснями.

І все ж є одна риса, що об'єднує всіх учасників, весь матеріал збірника. Це — гаряча любов до свого народу, до його мови, пісень, звичаїв, характеру. Збірник далекий від політики. Кохання, природа рідної країни, дотепний народний гумор—це дає тон. Але саме ствердження всього українського — уже робило політику. Це була боротьба за Україну.

Збірник відкривається передмовою Гребінки, адресованою до земляків. Тут оспівує автор поезію українського села, сільської праці і відпочинку, всього коловороту річних трудів і днів. Тут усе українське, навіть іволга співає по-українськи: покинь сани, візьми віз. Недаремно ж і в літературі така мила й потрібна рідна мова: „Уже було позову Демида, він чоловік грамотний, покличу й Куця, та й прочитаю їм ли тків зо два (російської книжки): „а що, хлопці, поняли?“—„ні, добродію, хоч би тобі слово!“... Нічого робить, положиш на полицю новенькі книжечки: хай полежать, поки порозумнішаю—та і станеш

у сто десятий раз читать Котляревського „Енея“, або повісті Грицька Основ'яненка—і читаєш, і смієшся, і плачеш...“

Такий тон задано збірці. І він витриманий і далі. Уривок з „Москаля-Чарівника“ Котляревського подає змагання російської пісні, що її співає Москаль, і української, проспіваної Тетяною.

В альманасі широко виступає молода тоді школа українських романтиків. „Палій“ Боровиковського оспівує романтику боротьби з Польщею, звитяг і нищення ворогів. Чужбинський у „Прощанні“ виливає жалі за Україною:

Ти гарна, мов рідна, моя
сторона!

І пісні твої мені в душу запали,
У серці дзвенить од тих
пісень луна.

І той же тон, та ж тема проходить через два центральні твори збірника—перший розділ „Гайдамаків“ Шевченка, де вже згадується зав'язок великої національно-романтичної епопеї, у переплетенні з ліричним мотивом сирітства поета і його героя Яреми серед чужих людей, і „Сердешну Оксану“ Г. Квітки-Основ'яненка.

Як сприйняла збірку критика? Українці гаряче її вітали (рецензія Чужбинського в „Маяку“); росіяни взяли її в багнети, використавши її появу за привід до звущань з української мови („Библиотека для

чтения“) або до „доказів“ нежиттєздатності останньої. Так підійшов зокрема й славнозвісний Белінський. Хід міркувань його настільки ж примітивний, наскільки й огидний. Він питає: „чи слід і чи можна писати по-малоросійськи?“ І відповідає, що взагалі пишуть для публіки, а „публіка складається з вищих, освіченіших шарів суспільства“. „Отож, що писати для мужиків! Це ж даремна витрата сил“ — висловлює свої короткозорі міркування цей аристократичний і пихатий панок.

Та ці і подібні міркування вже не могли спинити українського руху літературного, наукового, політичного, і державного. Бо цей рух виражав інтереси багатомільйонного культурного народу, і перед ними мусіла поступитися жалюгідна „освічена“ публіка, представником якої виступив україножер Белінський.

І пророчими стали кінцеві слова Гребінки, якими він закривав альманах: „Нехай летить до вас („Ластівка“), нехай собі щебече по хуторам: після зими і її весело слухать!.. Полюбіть же, земляки, нашу „Ластівочку“, читайте її швидше, бо незабаром може прилетять солов'ї“.

ГР. ШЕБЧУК.

„НОВА УКРАЇНА“ ч. 20 (37)

Середа, 4 лютого 1942 р. 3